

Izhaja vsak četrtek,
Velja s poštnino vred in
v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
na celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznani se prijemajo in
plača se za navadno vrstico
če se oznanilo natisne en-
krat, 10 kr., če dvakrat,
15 kr., če trikrat 20 kr.,
in vsakokrat za kolek 30 k.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Štv. 7.

V Mariboru 17. februarja 1870.

Tečaj IV.

Pravica.

Pravica je podstava državam. To geslo je imel rajni cesar Franc, geslo je jedrno in istinsko. Kakor se podere hram, če se mu podstava izpodbije, tako se podere država, če se ji podstava pravica izpodbije. Smemo pa še iti dalje in reči: Pravica je namen in naloga države.

Kdar gre kmet na dačo, si misli: no, res težko sem si denar nabral, ali nosim ga vedoč, da me zato država brani, da morem žeti, kar sem sejal, da mi post. lokavi Turki ne odženo živine, ne požgejo hiše, ne izpustijo vina. V isti namen rad daje tudi vsak državljan svojega sina v vojsko. — Država nam brani življenje in imenje proti vnaprejemu sovražniku.

Pa tudi doma so vsasi pravde, prepiri, tatvine, moritve in ropstva. Država je, ki nas brani po svojih postavah sodnikov in vojakih na časti, življenju, premoženju tudi proti domačim sovražnikom. Država je tedaj odvetnica pravice za vnanj in znotraj.

Recimo, da je pravica za vse strani spoznana, da je vsaka država pravična, onda je na celim svetu mir. A žali Bože, da so mnenja o pravici v mnogih rečeh jako različna, a tudi z zavestjo se dela krivica.

Kaiserfeld in njegovi vrstniki v državnem zboru pravijo, Nemci naj imajo nadvlado nad Slovani, ker so prvi pa bolj omikani. Nadvlada pa pomeni storiti krivico Slovanom, in izgovarjati se na višjo omiko, pomeni grešiti na narodnost Slovanov, kakor bi si oni ne vedli pomagati, ne vedli najti pravice, niti se boriti za njo.

Petrino predlaga, naj se ono, kar Poljaki zahtevajo zase, daje tudi vsem drugim narodom in deželam, in isti Poljaki in vsi Nemci, razun štirih, predloga ne podpirajo. Poljakom in Nemcem je tedaj pravica, da jaz sam smem žeti in pobirati, vi drugi pa le delajte in plačujte. Vi svobodneži, aj, aj!

Imamo postavo, da so deželni jeziki v deželi ravnopravni, in nek uradnik v Radgoni, ki pa ni edin, tolmači to postavo kažoč: če sta nemški in slovenski jezik na Štirnem si v pravici ravnopravna, smem jaz uradnik si izlirati ktere- rega jaz uradnik hočem in izberem si nemškega, ti Slovenec davkonoša kot stranka pa molči, saj ne veš, kaj je ravnopravnost. Bog me, ko bi Slovenec ne vedel pravice, jo čuti v srcu. Modrovanje uradnikovo pa je tako, kakor je grški sofist dokazal, da sta mladi pes in sin sosedov si brata. Pre pes ima očeta, sosedov sin ima tudi očeta, oba sta sosedova, oba sta sina, tedaj sta si brata. Fuj!

Nadalje, na Českem je volilni red, ki ga je napravil Šmerling in še zdaj velja, po njem voli 92.000 volilcev enega poslanca in 15.000 volilcev tudi enega. Pomisliti je, da so zadnji volilci Nemci, prvi pa Slovani. Tako ima v Dalmaciji 40 tisoč Taljanov proti 400 tisočem Slovanov večino v deželnem zboru, po istem Šmerlingovem volilnem redu. Na Štirnem je 2/3 Slovencev in 1/3 = 1/3 poslancev slovenskih, na Koroškem pa za 120.000 Slovencev noben slovenski poslanec po istem Šmerlingovem volilnem redu. Enako je s srednjimi in visokimi šolami.

Pravica je podstava in celo naloga države. Če se godé v državi reči, ki pravici nasprotujejo in se te prikazni ne odstranijo in so s pomislkom obrnjene proti večini prebivalstva, onda se podstava države ruši in država sama je v

propadu. Tudi je država postala odveč, če se jen namen ne izpolnjuje. Kako bi tudi narodi mogli le hoteti biti člani one države, kder nebi našli pravice, zarad ktere vendar dače plačujemo in svoje sine smrtni nevarnosti žrtvujemo?

Tudi zgodovina uči, da države razpadejo, kder pravica ne vlada, druge države pa se širijo, kder je bramba pravice zagotovljena in pravica in njena družica svoboda najčisteje ohranjena. Kako bi tudi inace biti moglo, oni ki krivico dela, in oni ki krivico trpi, in si zato skuša svojo pravico braniti, sta nasprotnika, celo sovražnika, pride do boja in običajen človek tako kakor običajen narod, se bori rajši do smrti, kakor bi krivico trpel. Gre li vojska med celimi strankami v državi in v veliki meri, kako bi inace biti moglo, nego da država razpade. Podstava pravica je minola, še hram, država sama mora pasti.

Prva lastnost pravice pa je enakost, enaka mera, enaka vaga vsakemu. Zato ima Pravica zavezane oči, da pravo deleča, ne dela razločka med siromakom in bogatcem, med lepim licem in grdim, med zlahtnikom in prostakom, med nališpanim narodom in prvotnim, ampak pravo deli po istini ne gledeča na osebo, kdo je in kakšna je.

Če zato hoče Avstrija biti in ostati, mora biti vsem narodom enaka, pravična, morajo biti narodi ravnopravni, kako avtonomijo si iščejo dobili Poljaki, in jo imajo Magjari in Nemci, enako morajo dobiti tudi vsi drugi, Slovani in Romani. V tem smislu se naj ustava prenaredi z ozirom na vse narode in na zgodovinski razvitek in na celoto avstrijsko. Pravica je podstava državam, kjer se podstava podere, tam so razvaline, koje potlej sosed pod svojo streho spravi.

Narodni jezik naj velja!

Veliko je važnih, pa na versko in narodno gibanje, kakor tudi na znanstveno napredovanje jako upljivih vprašanj. Časov dub tirja rešitve; pa kdo bi mogel vse naenkrat rešiti? Nikdo; tudi jaz ne morem. A če tudi ne more vsega, more vendar vsak nekaj. Denes vam hočem odgovorjati na pitanje, kaj je vzrok, da pri nas znanstvo, in vsled omika premalo napreduje?

En vzrok je vsemu slovenskemu svetu dobro znan. Med znanstvenim napredovanjem in med nami je brezno, ktere- ga preskočiti ni moči, in zid, ktere- ga ne bodemo nikdar preplezali. Ta zid, ovo brezno nič drugega ni, kakor tuji, ali če po pavlovskem povem, barbarski jezik. Ovi zid bo treba podreti, z njim brezno zasipati. Prirojeni, materni, domači jezik, slovenščina moramo imeti, je sredstvo, brez ktere- ga ne bomo nikdar prišli do znanstva, do prave omike; ker to nikak ni mogoče, in čudežev tam Bog ne čini, kder prirodna sredstva so in zadostujo. Nasprotnik božji, nasprotnik znanstva in omike, in naš sovražnik je torej vsak, bodi Grk ali Scit, nosi mitro ali pinjo, kdorkoli idejno ali potrpu, sredno ali neposredno, uradno ali osebno, v cerkvi ali v državi — naš jezik zametuje ali zaničuje, krade ali rop, ovira ali izpodriva.

Zatorej je gibanje za narodni jezik kakor za narodnost sploh sveta pravična borba. Svojega jezika ne smemo od- dati, ni za cesarja, ni za vero. Cesarju, kar je cesarskega, Boga, kar božjega; jezik pa je narodov! Vera jezika ne more terjati; vsak jezik je pred njo in po njej ravnopraven.